

Musikk og språkutvikling

Hvordan kan ansatte i barnehage bruke musikk og sang som verktøy til å styrke barns språkutvikling?

Ida Kristine Finanger
kandidatnummer: 19.

Bacheloroppgave
BHBAC3910

Steinkjer, april 2020

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning	3
1.1 Bakgrunn for valg av tema	3
1.2 Problemstilling	3
1.3 Oppgavestruktur	4
2.0 Teori	4
2.1 Hva er musikk?	4
2.2 Musikken, språket og hjernen	5
2.3 Fosterstadiet og det tidlige samspillet	8
2.4 Å tilegne seg et nytt språk	10
2.5 Pedagogens rolle	12
2.6 Musikk som nytteverdi og egenverdi	14
3.0 Metode	15
3.1 Valg av metode	15
3.2 Intervju	16
3.3 Planlegging av datainnsamling og utvalg av informanter	16
3.4 Beskrivelse av gjennomføring	17
3.5 Analysearbeid	18
3.6 Etske hensyn	18
3.7 Kritikk	19
3.7.1 Metodekritikk	19
3.7.2 Kildekritikk	19
4.0. Drøfting	20
4.1 Intervju – pedagogens grunnsyn	20
4.2 Musikken, språket og hjernen	23
4.3 Pedagogens rolle	24
4.3.1 Personalets holdninger	24
4.3.2 Personalets motivasjon	24
Oppsummering og avslutning	25
Litteraturliste	27
Vedlegg	

1.0 Innledning

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Musikk har alltid vært, og er fortsatt, en stor del av min hverdag. Jeg ble tidlig nysgjerrig på ulike instrumenter, sjangre og låtskriving. Helt siden jeg var barn, har musikken hjulpet meg i mange situasjoner. Musikk kan for mange være et redskap til å bearbeide følelser, både gode og vonde. Jeg har bakgrunn fra både korps og kor og har erfart de gode følelsene musikk kan gi.

I løpet av praksis under utdanningen og i de barnehagene jeg har jobbet i, har jeg sett at bruken av musikk og sang kan variere fra barnehage til barnehage, til og med fra avdeling til avdeling i samme barnehage. Jeg har ved flere anledninger sett, og erfart selv at musikk er gøy, gir mestringsfølelse og skaper et fellesskap mellom de som utøver musikken, men jeg har sjeldent tenkt over hvordan det kan påvirke språkutviklingen og språkforståelsen. Dette var det en tidligere kollega som gjorde meg oppmerksom på, som har jobbet med musikk og språkutvikling tidligere. Hennes kunnskap og erfaringer gjorde meg nysgjerrig nok til å ville ha musikk og språkutvikling som tema i min bacheloroppgave. Dermed er denne oppgaven en undersøkelse i om sang og musikk kan bidra til økt språkutvikling og språkforståelse hos barn hvis man har kunnskap om musikk og språk og gjør bevisste valg i planleggingen.

1.2 Problemstilling

Gjennom erfaringer i praksis har jeg sett varierende bruk av sang og musikk, spesielt i sammenheng med språkutvikling. Jeg har funnet to barnehager som har blant annet musikk som satsningsområde og innhentet informasjon fra disse. Jeg er nysgjerrig på hvordan man kan bruke musikk som en del av arbeidet med barns språkutvikling og ta med meg kunnskapen til barnehager som eventuelt ikke aktivt bruker musikk på denne måten.

Problemstillingen min har endret seg underveis, jeg landet til slutt på

«Hvordan kan ansatte i barnehage bruke musikk og sang som verktøy til å styrke barns språkutvikling?».

I begynnelsen tenkte jeg hovedsakelig på barn fra fødselen av, det tidlige samspillet og hvordan språket utvikler seg fra babystadiet. Jeg innså underveis da jeg leste teori og innhentet informasjon at det omhandler også selvfølgelig barn som kommer til Norge og må lære seg et nytt språk i en senere alder.

1.3 Oppgavestruktur

I oppgavens første del vil jeg presentere relevant teori for temaet musikk og språkutvikling. Teoridelen er delt inn i 6 delkapitler: «Hva er musikk?», «Musikk og hjernen», «Det tidlige samspillet», «Å tilegne seg et nytt språk», «Pedagogens rolle» og «Musikk som nytteverdi og egenverdi». Min bacheloroppgave handler først og fremst om hvordan musikken kan brukes som et verktøy; hvilken nytteverdi den har. Jeg mener allikevel at det er relevant og viktig å huske at musikken også skal ha en egenverdi, derav teoridelens siste delkapittel. Jeg har hentet teorien fra ulike forfattere, blant annet Jan-Roar Bjørkvold og Nora Kulset, temahefter, rammeplanen, samt annen litteratur som jeg mener er relevant for temaet. I kapittel 3 tar jeg for meg valg av metode og jeg beskriver hvordan jeg har gjort mitt utvalg av informanter, planlagt og gjennomført innhenting av datamateriale. I dette kapitlet beskriver jeg også hvilke etiske hensyn jeg har tatt og avslutter med kilde- og metodekritikk. I kapittel 4 «Drøfting av funn» presenterer jeg mine funn og sammenligner funn mot teori jeg har brukt i oppgaven. Til slutt kommer avslutningen, hvor jeg skal prøve å utforme et svar på problemstillingen min med utgangspunkt i funn og drøfting.

2.0 Teori

2.1 Hva er musikk?

Sæther beskriver *Hva er musikk* med utgangspunkt i fire ulike perspektiver: hverdagssituasjoner, ulike filosofiske, psykologiske og antropologiske oppfatninger av musikk. Med dette mener han at man må se musikk både som et kommunikasjonsmedium, estetisk uttrykk og fysisk fenomen (Sæther & Angelo, 2016, s. 12). Musikk kan knyttes nært til sosiale sammenhenger og til direkte følelsesuttrykk. Even Ruud (1996, referert i Sæther & Angelo, 2016) hevder at musikkopplevelser kan prege oss gjennom livet. Man kan for eksempel huske konsertopplevelser, musikk man hørte i en spesifikk situasjon eller sammen med en bestemt person. Når man hører musikken igjen senere i livet, fremkaller den gjerne minner (Sæther & Angelo, 2016).

Sæther refererer til Torill Vist (2009) når han skriver at musikk kan ha stor betydning i alle menneskers liv uavhengig av musikkunnskap eller musikalske ferdigheter. Vist har vært

opptatt av musikkopplevelse og følelseskunnskap i sin forskning og mener musikkopplevelse burde vært et eget kunnskapsområde i musikkfaget. I Vists forskning svarte en av respondentene: *Musikkopplevelsen gir også rom for følelser man ikke vanligvis har tilgang til eller mulighet til å uttrykke* (Vist 2009 (M34), s. 189, referert i Sæther & Angelo, 2016, s. 12-13). Dette er viktig å tenke på når det gjelder de minste barna i barnehagen, som ikke har det verbale språket til å uttrykke seg og få utløp for følelser. Menneskers behov for å uttrykke seg musikalsk, kan handle om at musikkens språk ikke lar seg oversettes med ord (Sæther, 2016). Musikken inneholder muligheter for utenforstående til å forstå innholdet i kommunikasjonen, selv om den er knyttet til den sosiale konteksten den inngår i.

Det finnes ingen definisjoner på hva musikk er som alle ønsker å støtte seg til, det lar seg heller ikke forklare med noen få setninger (Sæther, 2016).

2.2 Musikken, språket og hjernen

Musikk og språk har overlappende nettverk i hjernen. Det betyr at musikk og språk er noe av det samme for hjernen vår. For eksempel har det å synge stor overføringseffekt på det å tilegne seg et språk, man kan altså «lure» språket inn i hjernen (Kulset, 2019, s. 44).

Ifølge Kulset lærer barn alfabetet raskere når det er en rytme og melodi til bokstavrekka, vi husker en sangtekst vi hadde glemt straks vi hører melodien og små barn kan synge en hel setning selv om de ikke kan sette sammen mer enn to ord til vanlig. Vi kan dra nytte av at musikk aktiverer store deler av hjernen, blant annet i tilegnelsen av et nytt språk. I panna finnes et område av hjernebarken som heter rostromedial prefrontal korteks. Dette er den delen som både kartlegger musikken for oss, men som også er aktiv når minner og tanker hentes opp fra hukommelsen, både fra korttidsminnet og langtidsminnet. I dette området møtes musikk og hukommelse, som er forklaringen på hvorfor det er så lett å lære seg for eksempel alfabetet når det er en rytme eller melodi til det. Musikken trigger rett og slett hukommelsen (Kulset, 2019, s. 47-48).

Patel (referert i Kulset, 2019) mener fem deler er viktige for musiseringens effekt på språktilegnelsen. Disse delene er overlapping, presisjon, emosjoner, repetisjoner og oppmerksomhet (attention på engelsk), dermed huskeordet OPERA. Ved å kjenne til disse fem delene kan man øke potensialet for at musisering skal virke positivt inn på språktilegnelse.

Overlapping

Som nevnt, har språk og musikk overlappende nettverk i hjernen. Overlapping handler om at flere like deler av hjernen aktiveres når den mottar og behandler (prosesser) språk, som når den mottar og behandler musikk. Kulset (2019) sier at språk og musikk til en viss grad er samme sak for hjernen vår og reflekterer over at det kan handle om den tidlige vokaliseringen mellom for eksempel mor og nyfødt var en blanding av det vi i dag oppfatter som språk og musikk.

Presisjon

Faktoren presisjon handler om at musikk krever mer av maskineriet i hjernen enn det språk gjør, flere deler av hjernen aktiviseres. Ifølge Patel kommer dette av at musikk trenger større presisjon. Skal man for eksempel synge sammen med andre, må man holde samme tempo, synge i samme toneart og huske teksten. Ved at flere deler av hjernen aktiviseres får vi et større apparat for å motta og behandle språkllyder, og det gjør at vi kan «lure» språket inn i hjernen via sangen.

Både venstre og høyre hjernehalvdel er involvert i språkfunksjonen; venstre side tar seg av ordets betydning, bokstaver og setningsdannelse, mens høyre side tar seg av prosodien (språkmelodien). Når det er sagt er det også slik at det å synge en sangtekst og det å snakke aktiviserer ulike hjernehalvdeler. Det er stort sett venstre hjernehalvdel som er aktivert når vi snakker, mens når vi synger aktiveres hovedsakelig høyre hjernehalvdel. Dette kan være grunnen til at små barn kan synge hele setninger selv om de ikke klarer å sette sammen mer enn noen få ord når de skal snakke (Kulset, 2019, s. 50). Sang og regler er på den måten et godt verktøy for å lære seg et nytt språk fordi man gjennom å synge sangtekster og gjenta regler bruker språket uten selv å måtte finne på hva man skal si.

Emosjoner

Kulset beskriver *de limbiske strukturene* som et system i hjernen som behandler minner, hukommelse og følelser. I dag regner man med at de limbiske strukturene omfatter blant annet følgende deler av hjernen:

- vår følelsesmessige hukommelse: *amygdala*
- koordinatoren for følelsesutbrudd: *hypothalamus*
- arkivaren: *hippocampus*

Amygdala er ansvarlig for å bestemme hvilke minner som skal lagres hvor og blir ofte kalt «vår følelsesmessige hukommelse». Å spille på lag med amygdala i en læringssituasjon er

svært viktig, da man ofte lærer lettere hvis man for eksempel har det koselig og fint sammen i motsetning til hvis man sitter på et grupperom og utfører metodiske øvelser.

Hypothalamus er den delen av hjernen som er ansvarlig for å koordinere de emosjonelle reaksjonene våre og er medvirkende når vi uttrykker raseri, aggresjon, smerte og nytelse. Amygdala, med andre nevrongrupper sender informasjon om vår følelsesmessige tilstand, noe som gjør at hypothalamus blir påvirket av vår følelsesmessige tilstand.

Hippocampus fungerer som et kartotek. Den bruker sensorisk input som kommer gjennom thalamus, og følelser i hypothalamus for å skape korttidsminnet. Hippocampus kan også hente fram korttidsminner som har blitt lagret permanent som langtidsminner ved behov.

For å lære noe må man være motivert og motivasjon handler om trivsel, interesse og læringsglede. Derfor gjelder det å «holde de limbiske strukturene i godt humør»: Hjernens må være glad og tilfreds, dette gjelder også ved språktilegnelse (Kulset, 2019, s. 53). *Flow*, eller flyt som det kalles på norsk, er en tilstand som ble introdusert av det amerikansk-ungarske psykologiprofessoren Csikszentmihályi som er en indre tilstand hvor personen er fullstendig oppslukt og har en følelse av energisk fokus (Kulset, 2019, s. 55). Flyt gir en opplevelse av glede og av at tiden flyr av sted mens man driver med aktiviteten. Musikk gir enkel tilgang til flytsonen, man kan oppleve å glemme tid og sted og har full konsentrasjon på det som skjer på samværet, på rytmen i musikken og på den gode følelsen av å skape noe sammen. Man lærer ikke bare fortere på grunn av motivasjonen og konsentrasjonen som flyt skaper, men man kan også gi barna mot til å bevege seg inn på nye området, for eksempel å ta kontakt med andre barn (Kulset, 2019).

Repetisjoner

Repetisjoner er viktig for å etablere en trygghet og forutsigbarhet i hva som skal skje. Jo flere ganger vi gjentar noe, jo bedre husker vi det. Musisering sørger for den nødvendige puggingen uten at det føles som pugging på en negativ måte. Når vi synger, så puffer vi gjennom de naturlige repetisjonene som musikken gir oss. På den måten er det lett å bli med på sangen (og språket) før vi i det hele tatt forstår hva det betyr.

Oppmerksomhet

Det aller siste punktet i OPERA-hypotesen er *attention* – oppmerksomhet. Som pedagog må man ikke bare fange noens oppmerksomhet, men også beholde den (Kulset, 2019). Sang fanger oppmerksomheten vår framfor tale allerede fra vi er nyfødte. Musikken øker sin verdi som oppmerksomhetsskaper hvis vi tar utgangspunkt i at det er snakk om barn som i stor grad

ikke forstår hva noen sier. Spiller man musikk eller bryter ut i sang for å få i gang ryddetid i barnehagen, opplever man gjerne at sang og musikk i større grad er en oppmerksomhetsfanger enn kun å gi en beskjed. Når man da har fanget oppmerksomheten, er det tid for å beholde oppmerksomheten. Da må man sørge for at barna har lyst til å gi av oppmerksomheten sin. Det gjør man best ved å sette hjernen deres i et godt humør (Kulset, 2019, s. 63).

Kulset sier at hjernen vår er plastisk, noe som betyr at den hele tiden kan endres. Musikk er noe som kan bidra til å forme hjernen vår. Når vi musiserer, aktiviserer vi store deler av hjernen som blant annet bidrar til raskere og lettere innlæring, og til bedre og raskere mottak og behandling av språk (Kulset, 2019, s. 70).

2.3 Fosterstadiet og det tidlige samspillet

Fosterstadiet

Menneskets musiske grunnelementer er rytme, bevegelse og lyd. Ifølge Bjørkvold (2014) preges disse grunnelementene inn i kroppens sanseapparat lenge før fødselen. I livmorens varme, myke mørke erfarer fosteret den rytmiske lyden av morens hjerteslag, det duver med i morens bevegelser, og mors stemme når inn til barnet. Professor John Lind, tidligere leder for barneklubben ved Karolinska sjukehuset i Stockholm, har oppfordret mødre til å synge for deres ufødte barn. Lind har utført banebrytende forskning omkring nyfødte og selv om forskningen ikke har klarlagt hvor mye barnet husker av ting det har hørt som foster, er gjenkjenningen der (Høigard, 2013, s. 29). Fosteret hører lenge før moren selv merker noen reaksjon. Barnet som ligger i mors mage påvirkes allerede av sine omgivelser gjennom bevegelse, hjerterpuls og lyd samt fornemmelse av morens stemme og åndedrett (Sæther & Angelo, 2016, s. 76). Bjørkvold (2014) hevder at fosteret allerede fra 6. fostermåned reagerer på lyd utenfor magen med bevegelse og økt hjerterefrekvens. Han understreker at lyden ikke bare treffer fosterets øre, men at lyden forplanter seg til barnet som vibrasjoner fra morens kropp- og beinsubstans gjennom fostervannet, og treffer hele barnekroppen. På den måten blir lyden derfor en total kroppslig erfaring for fosteret.

Det har blitt diskutert om fosteret i en viss forstand er i stand til å «forstå» de ulike emosjonelle ladningene i morens stemme. Skiftninger i morens psyke betinger skiftninger i kroppens biokjemi, bevegelsesmønstre i kroppen, stemmekvaliteter og språk. Alt dette eksponeres også barnet for i sitt totale samliv med moren (Bjørkvold, 2014, s. 20). Utvikles eksempelvis endorfiner når moren snakker eller synger, vil også det ufødte barnet ta del i hele

den positive emosjonelle ladning som da skjer. Blir moren hissig og irritert, deles adrenalinet med fosteret. Barnet ser ut til å få en symbiotisk betinget nøkkel til morens personlighet og spesielle lynne – med vidtrekkende konsekvenser for senere relasjonsbygging. Barnets språkopplæring starter altså lenge før fødselsøyeblikket (Bjørkvold, 2014, s. 21). Sæther skriver at barnet kan kjenne igjen mors stemme allerede kort tid etter fødselen. Det barnet kjenner igjen, er klangfargen. Klangfarge kan forklares som den *egenskapen* ved klangen som gjør at barnet kjenner den igjen, men også den karakteristiske rytmen og dynamikken mor har i sitt talespråk (Bakke et al., 2017, s. 79).

Det tidlige samspillet

Grunnlaget for språkutviklingen legges allerede i barnets første leveår. Barnets tidligste kommunikasjon foregår ifølge Høigard (2013) gjennom signaler: smil, ansiktsuttrykk, lyder og gråt. I samspillet med spedbarnet tolker den voksne disse signalene og reagerer på dem som om barnet hadde en kommunikatív hensikt.

Også de voksne, spesielt mor, kommuniserer med spedbarnet gjennom signaler. Daniel Stern har studert samspillet mellom mødre og spedbarn i de seks første månedene. Han sier at moren viser en spedbarnsinspirert sosial atferd (Stern, 1979, referert i Høigard, 2013, s. 22). Den er først og fremst karakterisert ved den særegne og varierte måten hun bruker stemmen på når hun snakker til spedbarnet, og ved at hun markerer forskjellige ansiktsuttrykk på en overdreven måte. Slik samsvarer altså morens atferd med det som er barnets hovedinteresser: stemme og ansikt (Høigard, 2013).

Stemmen er den lyd-kilden som først får betydning i en auditiv kommunikasjon mellom mennesker. Stemmen inngår i et avansert auditivt kommunikasjonssystem der også nyfødte og spedbarnet er deltakere. En formidling av følelser (Fjørtoft 1995, referert i Sæther & Angelo, 2016, s. 77). Dette er musikalske virkemidler som både mor og spedbarn anvender i tidlig samspill. Imitasjoner og improvisasjoner av stemmelyd, blick og gester utgjør selve kommunikasjonen (Sæther & Angelo, 2016). Bjørkvold (2014) anvender begrepet *musikalsk morsmål*, han knytter dette til fosterets påvirkning av morsstemmens musikk i tonefall, stemmefarge, registerskifter, rytmer, tempo og dynamikk, som betyr noe for fosteret, og selvsagt ikke selve ordenes spesifikke betydningsinnhold.

Dialog og turveksling

Språkutviklingen – som er en del av barnets kognitive utvikling – skjer gjennom samspill. Evnen til å tilegne seg språk er sterkt hos barn, likevel har kvaliteten på den førspråklige kommunikasjonen stor betydning (Høigard, 2013, s. 23).

Ordet *dialog* betyr «samtale» (av gresk *dia*, «gjennom» og *logos*, «tale»). Dialogen er samspillet grunnform:

Turveksling er et nøkkelbegrep i all dialog. Deltakerne i en dialog snakker og lytter vekselvis. I det den ene slutter å snakke, tar den andre ordet. Under dialogen er begges oppmerksomhet rettet mot det samme, og det er en gjensidighet mellom dem slik at begge parter både påvirker og påvirkes. Gjennom de mange turvekslingsaktivitetene barnet deltar i det tidlige samspillet med omsorgspersonene, lærer det dialogens grunnstruktur, og det får en mengde dialogerfaringer lenge før det har lært å snakke (Høigard, 2013, s. 24).

Barnet har fra 2-3 måneders alderen et stort repertoar av signaler som kan brukes til å engasjere omsorgspersonene eller bryte kontakten med dem. Den voksne blir en god dialogpartner i den grad hun eller han er årvåken ovenfor barnets signaler og tilpasser seg barnets styring. Den voksne må også være var for og respektere signaler fra barnet om at samtalen er slutt. Lydhøre voksne skaper et godt grunnlag for barnets videre språktilegnelse (Høigard, 2013, s. 25).

2.4 Å tilegne seg et nytt språk

Å lære seg et språk er først og fremst noe som skjer i samspill med andre. Skal vi kunne tilegne oss et nytt språk, må vi også høre språket. Det må være en *input* for at det skal komme en *output* (Kulset, 2019, s. 71). Kulset forklarer at spedbarn (og kanskje det ufødte barnet) fører statistikk over lydene det hører, slik at hjernen tar vare på de mest brukte lydene. På denne måten etableres morsmålet.

Den første delen av barndommen, fra fosterstadiet til vi er seks år, regnes som en viktig og sensitiv periode for språkinnlæring (Kulset, 2019, s. 72). Det er i løpet av de seks første årene vi får størst hjelp av vår biologisk nedarvede språkevne til å bygge opp en ny språklig grammatikk i hodet. Sannsynligheten for at barnet også vil tilegne seg innfødt aksent er større desto yngre barnet er.

Det varierer fra person til person hvor raskt man kan tilegne seg et nytt språk. Ulike momenter kan spille en stor rolle hos barn som skal tilegne seg norsk (Kibsgaard & Husby, 2014 referert i Kulset, 2019, s. 72):

-barnets tidligere erfaringer fra innvandringsprosessen til Norge (krig, flukt, overgrep og redsel eller normalt og fredfullt liv?)

- familiens tilgang til norskspråklige miljøer
- familiens generelle integreringsvilje
- barnets personlighet, læringsstil og «språkøre»

Språket som tilegnes i barnehagealder, kalles basisspråket. Basisspråket er knyttet til her-og-nå-situasjoner. Hver dag i barnehagen snakker vi om ting vi kan se og forholde oss til, som er her og nå sammen med oss. For eksempel «jeg må på do», «nå skal vi spise lunsj, men først må vi vaske fingrene», «regner det? Da må vi ha på regntøy». Språket vi begynner å ta i bruk i skolealder, kalles utbyggingsspråket. Da handler det om å mestre det å lære om andre ting via språket mer enn bare å tilegne oss språkbegreper i vanlige dagligdagse situasjoner (Kibsgaard & Husby, 2014 referert i Kulset, 2019, s. 73). Som liten vil man lære seg andrespråket under forhold som ligner mest på måten man lærte seg morsmålet på, altså via basisspråket. Det er naturligvis mye lettere å komme på samme språklige nivå som en fireåring enn som en tolvåring. Derfor er tiden i barnehagen svært viktig for barna med et annet morsmål, barna må få sjansen til å tilegne seg basisspråket før de starter på skolen (Kulset, 2019).

Som skrevet innledningsvis, er språklæring noe som hovedsakelig skjer i samspill med andre. Kulset har oversatt det Tabors kaller *the double bind* til «det doble dilemma». Hun skriver at man må bli sosialt akseptert av de som snakker målspråket for å lære seg et nytt språk, men samtidig må man ha en viss basiskunnskap i dette nye språket for å bli sosialt akseptert. Ofte kan barnet som enda ikke har lært seg norsk bli holdt utenfor leken, eller bli behandlet som svært små barn av jevngamle barn som snakker norsk. Å bli sosialt innlemmet og få lov til å leke sammen med de andre barna, er svært viktig for språklæringen.

Musikken er et alternativt sosialt møte på siden av den daglige leken. De trygge rammene musikken gir, den samme melodien de samme ordene, den samme rytmen, gjør at det er lettere for barnet uten norsk språk å finne fokus i en musikkaktivitet enn i en vanlig samtale. De trenger ikke forstå ord, de forstår kroppsspråket, melodien og rytmen. Musikk blir ofte omtalt som et språk på tvers av aldersgrupper og landegrenser (Kulset, 2019, s. 77). På denne måten kan det bli en vei ut av det doble dilemmaet. Dersom barnet fungerer optimalt sosialt i musikkksamling, kan det oppleve å bli mer inkludert i hverdagsleken også. En slik forsterket følelse av sosial samhørighet kan i seg selv bidra til språktilegnelse. Sang og musikk er en vei til økt sosial kompetanse innad i barnegruppa før man har tilegnet seg språket. Man blir rett og slett venner gjennom å musisere sammen (Kulset, 2019, s. 80). Musikken blir på ett vis en kanal til å ta kontakt med hverandre før man kan språket. Man kan si at det doble dilemmaet kan brytes gjennom å bruke musikken mer aktivt. Et felles sangrepertoar hjelper barnet som

skal lære seg et nytt språk på en fin og enkel måte inn i sosiale relasjoner som snakker norsk – og dermed også inn i det nye språket.

En normal språkutvikling på eget morsmål fremmer også språkutviklingen på norsk (Husby 2018, referert i Kulset, 2019). Barns språklige utvikling starter lenge før de selv er i stand til å ta språket aktivt i bruk, derfor bør barn på halvannet år som så vidt har begynt sin aktive språkutvikling få fortsette språkutviklingen sammen med en som kan morsmålet, samtidig som barnet også blir eksponert for andrespråket i uformelle situasjoner (Kulset, 2019, s. 85). Om ingen på avdelingen kan barnets morsmål, er det viktig å huske at morsmålet er en del av barnets identitet. Barnehagen og hjemmet kan for barn med et annet morsmål oppleves som to svært ulike situasjoner. Et barn kan oppleve det å bli fullstendig frarøvet morsmålet som svært traumatisk (Kulset, 2019). Man kan enkelt skape en bedre følelse av mening og sammenheng for barnet ved å bruke sanger og regler på barnets morsmål i barnehagehverdagen. En fast musikkamling med repetisjoner av sanger og regler bidrar til økt stabilitet og trygghet.

2.5 Pedagogens rolle

I rammeplanen står det blant annet under Kunst, kultur og kreativitet at

«personalet skal

-motivere barna til å uttrykke seg gjennom musikk, dans, drama og annen skapende virksomhet, og gi dem mulighet til å utvikle varierte uttrykksformer»

(KD, 2017, s. 52).

En pedagog trenger et solid fotfeste i seg selv som fører til en trygghet på egen musisering egen sangstemme og å bruke musikken fritt og aktivt ut fra de behovene hver enkelt barnegruppe har (Kulset, 2019, s. 104). På samme måte som konsertpianisten har brukt mye tid på å øve, og fotballspilleren mye tid på å trene, må også barnehagelæreren bruke tid og energi på å forberede musikkarbeidet i barnehagen (Sæther & Angelo, 2016, s. 139).

Barnehagen skal være en pedagogisk virksomhet som skal planlegges og vurderes.

Planlegging gir personalet grunnlag for å tenke og handle langsiktig og systematisk i det pedagogiske arbeidet (KD, 2017, s. 37).

Forutsigbarhet og trygghet er viktige nøkkelord for å gjøre barnet trygt nok til at det kan komme inn i sosiale samspill og etter hvert plukke opp deler av språket. Det kan være vondt og forvirrende og ikke forstå noe av det som skjer rundt seg for et barn som ikke har norsk

som språk, og verden kan oppleves som uforståelig og ukjent. Etablering av klare rutiner er et av de viktigste hjelpemidlene i starten av andrespråkstilegnelsen (Kulset, 2019, s. 89). For å skape et spor tilbake til hjemmet via morsmålet gjennom musikken, kan det være en idé å lære noe – om enn enkelt – fra hvert enkelt barns morsmål og tar det fram i ulike situasjoner i barnehagen, for eksempel til samlingsstund. Man kan eksempelvis telle på et annet morsmål enn norsk eller lære enkle sanger og regler på barnets morsmål. På den måten kan barnet føle seg sett for den det er (Kulset, 2019).

Man kan i arbeid med musikk ta utgangspunkt i to innfallsvinkler; en didaktisk tilnærming og en estetisk tilnærming. Disse kan gjerne betraktes som komplementerende, altså at de kan utfylle og berike hverandre (Sæther & Angelo, 2016).

Didaktisk tenkning om musikkarbeid kan bidra til et godt analytisk blikk, for å bli bevisst på – og kunne reflektere rundt virksomheten. Didaktisk tenkning impliserer også normative aspekter, idet vi med et slikt perspektiv også klargjør hvordan vi *vil* at oppleggene skal gjennomføres, til forskjell fra de mange potensielt mulige måtene arbeidet *kunne* vært realisert på (Imsen 1997, referert i Sæther & Angelo, 2016).

En estetisk tilnærming handler om sanselig tilstedeværelse, altså om å se og høre, men også om å på fiktivt vis «høre for seg» eller «se for seg» det som *kan* være (Sæther & Angelo, 2016, s. 161-162). Angelo refererer til Lines og Naughton, Stavik-Karlsen når hun skriver at en kritikk mot et overdrevent, didaktisk fokus er at dette kan *distansere* barnehagelæreren fra den situasjonen vedkommende er i. Gjennom et ensidig analytisk fokus på eget arbeid kan barnehagelæreren bli redusert til en betrakter, som blir stående på siden av sitt arbeid og vurdere det som foregår framfor å ta aktivt del i dette. En slik tilsidestillelse av seg selv forhindrer barnehagelærerens helhjertede tilstedeværelse sammen med barna, i den spesifikke situasjonen (Sæther & Angelo, 2016, s. 161). En estetisk inngang handler altså om å forflytte fokuset *innover*, mot barnehagelærerens og barnehagebarnas sanselige og følelsesmessige opplevelser, og gjøre dette til fokus for diskusjonen om hvordan musikkarbeidet kan ta fatt (Sæther & Angelo, 2016, s. 164).

Ser man disse innfallsvinklene sammen og reflekterer ut ifra både en didaktisk og en estetisk tilnærming, vil det kunne bidra til trygge, gjennomtenkte og etisk forsvarlige måter å arbeide med barn og musikk på i barnehagen.

Menneskene som er til stede, er den viktigste ressursen for musikkarbeidet i barnehagen.

Barnehagelæreren som er bevisst på at kommunikasjon mellom de yngste foregår på mange

ulike måter, for eksempel gjennom musikk, lyd og bevegelser, kan gi barn tid til å respondere uten å avbryte de naturlige tenkepausene som oppstår. De kunnskaper, ferdigheter og ikke minst *holdninger* barnehagelæreren bærer med seg til musikkarbeidet, er avgjørende. Å reflektere over tidligere opplevelser og erfaringer med musikk er del av det å reflektere over barnehagelærerens rolle som leder av musikkarbeidet (Sæther & Angelo, 2016, s. 147-148).

2.6 Musikk som nytteverdi og egenverdi

Egenverdi er et begrep som brukes om verdier til å beskrive noe som har «verdi i seg selv». I løpet av barnehagelærerutdanningen hører man ofte om lekens egenverdi, at vi aldri må glemme hvor viktig leken i seg selv er, til tross for at man gjerne snakker om lek og læring. Man kan se på lek som et selvstendig fenomen, som noe som har verdi i og for seg selv, ikke primært fordi det har sammenheng med et eller annet utviklingsområde (Bae, 1996, s. 67). I rammeplanen står det at personalet skal arbeide tverrfaglig og helhetlig og se de ulike delene i rammeplanen i sammenheng. Fagområdene gjenspeiler områder som har interesse og egenverdi for barn i barnehagealder, og skal bidra til å fremme trivsel, allsidig utvikling og helse (KD, 2017).

Elin Angelo skriver at i Joseph Levys tenkning om lek påpekes tre dimensjoner, hvilke også kan betraktes som kjernepunkter i estetisk og kreativt arbeid. Disse er *indre motivasjon*, *suspensasjon av virkeligheten* og *indre base for kontroll* (Sæther & Angelo, 2016, s. 121).

Indre motivasjon dreier seg om at vi både i lek og i estetisk aktivitet deltar fordi vi vil det, og fordi vi føler oss trygge nok til å bli med. Slik Levy ser det, kan vi stimulere barns indre motivasjon gjennom å introdusere estetiske medier, som for eksempel musikkinstrumenter. Barnehagelærerens kunnskap til å bruke slike medier, på en nyansert og variert måte, kan bidra til økt motivasjon for barn til å ta del i det kunstneriske og lekende arbeidet.

Suspensasjon av virkeligheten er ifølge Levy et annet fellestrekk mellom lek og estetisk aktivitet. I leken setter barnet sitt eget jeg til side og inntar en ny rolle, noe som fører til at det som kanskje er umulig i virkeligheten, slett ikke er umulig i leken. I lek og i lekbasert estetisk aktivitet er risikoen for å mislykkes lav. Når noe skjer «på liksom», eller i en annen type virkelighet, er det liten fare for ens egentlige jeg, selv om noe skulle gå helt feil.

Mestringsfølelsen som barnet kan oppleve i lek og musikk kan imidlertid oppleves ekte nok, og være verdifull blant annet i forhold til en styrket selvtillit. Barnehagelærere som

tilrettelegger musikkarbeidet på en slik måte at det for enkeltbarnet oppleves ufarlig å delta, kan altså også tilrettelegge for tillit til seg selv som barnet behøver også i mange andre sammenhenger (Sæter & Angelo, 2016, s. 122).

Det tredje fellestrekket Levy framhever mellom lek og estetikk, dreier seg om at mennesket kan ha en *indre base for kontroll*. Det er både i lek og i estetisk arbeid barnet selv som tar initiativ, og som styrer aktiviteten. Denne friheten, i lek, som i estetisk arbeid kan være særlig verdifull (Sæther & Angelo, 2016, s. 122). Selvkontrollen som barnehagelæreren kan legge til rette for i musikkarbeidet, samsvarer også med rammeplanens intensjoner om barns medvirkning, hvor barnehagen skal ivareta barnas rett til medvirkning ved å legge til rette for og oppmuntre til at barna skal få gitt uttrykk for sitt syn på barnehages daglige virksomhet (KD, 2017).

3.0 Metode

I metodekapittelet vil jeg redegjøre for hvilken metode jeg har valgt og begrunne hvorfor. Jeg beskriver hvordan jeg valgte mine informanter og skriver kort om intervjuprosessene. Til slutt skriver jeg om analysearbeidet, kilde- og metodekritikk og etiske retningslinjer.

3.1 Valg av metode

Jeg har valgt å bruke kvalitativ metode til min bacheloroppgave. De kvalitative metodene tar sikte på å fange opp mening og opplevelse som ikke lar seg tallfeste eller måle (Dalland, 2020, s. 54). Jeg ønsket å kunne gå i dybden på problemstillingen og høre egne opplevelser og erfaringer derfor valgte jeg intervju som metode og fant to informanter som jeg i oppgaven velger å kalle Anne og Erik. I tillegg får man ved intervju muligheten til å se informantens kroppsspråk og ansiktsuttrykk og stille oppfølgingsspørsmål, i motsetning til hvis man sender ut en spørreundersøkelse. Hadde jeg derimot sendt ut en spørreundersøkelse, ville jeg høyst sannsynlig fått et bredere innblikk i hvordan ulike barnehager jobber med musikk og språkutvikling, enn hva jeg fikk av mine to informanter.

Mine informanter jobber i hver sin barnehage hvor begge barnehagene har blant annet musikk som satsningsområde. Min problemstilling handler om hvordan ansatte i barnehage kan bruke musikk og sang til å styrke barns språkutvikling, og det var det bevisst valg å oppsøke informanter jeg vet har jobbet aktivt med musikk og språkutvikling i sine barnehager. For å

kunne være til stede i intervjuet og lytte godt til det informanten ville formidle, hadde jeg med meg en referent.

3.2 Intervju

Jeg bestemte meg tidlig for å bruke intervju som metode, da jeg ønsket å høre både personlige og faglige synspunkter om temaet. For å få muligheten til å høre ulike meninger, gjennomførte jeg to intervjuer i to ulike barnehager. Det kvalitative intervju forsøker å forstå verden sett fra intervjupersonens side. Det skjer i samtale mellom to personer om et tema som opptar dem begge. Målet med samtalen er ikke bare å utveksle synspunkter om temaet, men å skape mening og forståelse som igjen fører til kunnskap (Dalland, 2020, s. 68). I forkant av intervjuet var det viktig for meg å reflektere over at informantene er med på å bidra til min læring, at mine personlige meninger ikke nødvendigvis var relevante for intervjuet. Formålet med det kvalitative intervjuet er å innhente beskrivelser av intervjupersonens livsverden, for å kunne fortolke hvilken betydning den har for den som blir intervjuet (Dalland, 2020, s. 67). Min rolle i et intervju er å skape forutsetninger for at informanten vil fortelle.

Jeg hadde med meg en referent som satt sammen med oss og noterte. På den måten fikk jeg muligheten til å konsentrere meg om kroppsspråk og mimikk, hva informanten ønsket å fortelle og stille oppfølgingsspørsmål.

3.3 Planlegging av datainnsamling og utvalg av informanter

Som beskrevet innledningsvis i kapittelet, har begge mine informanter erfaring med musikk i barnehagen og har jobbet med musikk og språkutvikling. Det var et bevisst valg fra min side å kontakte pedagoger jeg ikke hadde kjennskap til fra før, men som jeg trodde kunne ha mye kunnskap om temaet. Jeg gjorde, ifølge Dalland (2020) et strategisk valg av informanter, ved å velge personer jeg mener har bestemte kunnskaper eller erfaringer.

God tid før intervjuet kommuniserte jeg med mine informanter på e-post. For at de skulle ha muligheten til å forberede seg til intervjuet, sendte jeg både samtykkeskjema og intervjuguide i forkant. En intervjuguide hevder Dalland (2020) skal lede meg gjennom intervjuet, guiden kan være til hjelp både for den som intervjuer og den som blir intervjuet. For at informantene kunne forberede seg godt, valgte jeg å skrive ned spørsmålene jeg planla og stille. I tillegg til

spørsmålene hadde jeg i samarbeid med mine veiledere tenkt ut noen oppfølgings spørsmål i tilfelle jeg følte svaret som ble gitt ikke var utfyllende nok.

3.4 Beskrivelse av gjennomføring

Intervju 1

Jeg møtte opp i barnehagen til avtalt tid og informanten «Anne» viste meg til et rom hvor vi skulle ha intervjuet. Rommet var et lyst kontor med et lite bord og fire stoler. Min referent og jeg satt sammen, mens Anne satte seg rett ovenfor meg. Hun var vennlig og svært positiv til å delta på prosjektet. Før vi begynte intervjuet, gikk vi gjennom samtykkeskjema sammen. Hun hadde på forhånd sendt meg litt informasjon om seg selv, som jeg valgte å oppsummere slik at jeg var sikker på at jeg hadde forstått det riktig.

Jeg fikk raskt inntrykk av at dette var en pedagog med mye kunnskap om temaet og at hun virkelig brenner for musikk i barnehagen. Hun beskrev både faglige og personlige erfaringer om hvordan hun har sett at musikk kan ha en innvirkning på små barns språkutvikling. Videre forklarte hun at for henne er det naturlig å synge sammen med barna i ulike situasjoner, både når man bytter bleie og i garderobesituasjon. Hun snakket mye fritt og på grunn av det ble det ikke slik at jeg fulgte intervjuguiden slavisk, da hun så godt som svarte på spørsmålet før det var stilt. Det viste at hun hadde forberedt seg godt, og hadde en genuin interesse for temaet.

Intervju 2

Også dette intervjuet foregikk i barnehagen hvor informanten «Erik» jobber. Vi ble vist til et stort møterom og servert kaffe. På samme måte som i intervju 1, gikk vi gjennom samtykkeskjema og sørget for at vi hadde en felles forståelse for målet med prosjektet og informantens rettigheter. Dalland (2020) skriver at man gjerne kan starte intervjuet med et spørsmål man er sikker på at informanten kan svare på uten særlig betenkning. Jeg hadde derfor i min intervjuguide inkludert noen få startspørsmål som innebar Eriks faglige bakgrunn og hva musikk og sang betyr for han personlig. Han hadde med seg en del notater, og virket godt forberedt.

Jeg opplevde dette intervjuet en del annerledes enn det første. Da jeg stilte første spørsmål «Hvordan bruker du/dere musikk og sang som en del av arbeidet med språkutvikling?» forklarte han at hver avdeling gjør det på hver sin måte, men jeg fikk ikke helt tak i *hvordan*.

Han beskrev hvordan en typisk samlingsstund kunne se ut, og det kom tydelig fram at han mener musikk og sang er et viktig verktøy å ha for både barn og voksnes utvikling.

Etter endt intervju, ble vi vist rundt i barnehagen og fikk se barnehagens musikkrom. Her var det mange ulike instrumenter som ble brukt både i samling og til prosjekter, og som barna kunne be om å få bruke ellers på dagen.

3.5 Analysearbeid

Etter hvert intervju satt jeg og min referent oss sammen og leste gjennom hennes notater slik at vi var sikre på at vi var enige om hva vi hadde hørt og at vi hadde forstått det på samme måte. Analysen skal være til hjelp til å finne ut av hva intervjuet har å fortelle. I tolkningen søker vi meningen i det vi har funnet ut av. I analysen er det viktig å få frem innholdet i intervjuet på en mest mulig saklig måte (Dalland, 2020, s. 94). Jeg valgte å renskrive referentens notater, og fjerne det jeg mener ikke er relevant for oppgaven. For meg var det mest naturlig å skille intervjuene fra hverandre i hver sin tekst, for så å sammenligne og knytte opp mot teori. Ifølge Dalland (2020) vil oppdeling i mindre deler hjelpe til med å få tak i de enkelte sidene ved det informantene har sagt når man analyserer et intervju.

3.6 Etiske hensyn

Forskningsetikk handler om å ivareta personvernet og sikre at de som deltar i forskning ikke blir påført skade eller unødvendige belastninger (Dalland, 2020). Mine informanter og deres barnehager holdes anonyme i min bacheloroppgave. Begge informantene fikk tilsendt et samtykkeskjema med informasjon om oppgaven og deres rettigheter. Jeg gjorde det tydelig at det var frivillig å delta, og at de kunne trekke seg når som helst før oppgaven skulle leveres inn. Dalland (2020) skriver om informert frivillig samtykke. Det betyr at informasjonen virkelig er oppfattet av den det gjelder, og at vedkommende forstår betydningen av frivillighet.

Informantene ble tidlig informert om at jeg ville ha med meg en referent. Referenten er klar over at hun har taushetsplikt på lik linje med meg.

3.7 Kritikk

3.7.1 Metodekritikk

I kvalitativ forskning kan det være lurt å være kritisk til egen metode. Et grunnleggende krav til data er at de må være relevante for problemstillingen. I et intervju kan det ligge en mulig feilkilde i selve kommunikasjonsprosessen. Dalland (2012) nevner blant annet «Er spørsmålet riktig oppfattet?», «Har intervjueren forstått svaret riktig?» og «Er svarene notert riktig?» som eksempler. Et strategisk, godt valg av informanter hjelper lite dersom spørsmålene som blir stilt ikke bidrar til å belyse problemstillingen.

I min oppgave har jeg intervjuet to informanter fra to ulike barnehager. Informantene jobber med ulike aldersgrupper. Jeg opplevde at informantene hadde en ulik måte å tilnærme seg temaet. Hadde jeg valgt enda en informant fra en tredje barnehage, hadde jeg sannsynligvis fått et større perspektiv på hvordan ulike barnehager og barnehageansatte jobber med musikk og språkutvikling da to ulike informanter kan ha totalt ulik oppfattelse av prosjektet.

Jeg sendte ut intervjuguiden i forkant av intervjuet. Det innebærer at det er en mulighet for at de snakket med kolleger om temaet, som kan ha påvirket svarene deres.

En annen ting jeg vil reflektere rundt og ta selvkritikk for, er at jeg hadde det travelt med å komme i gang med intervjuene i frykt for å få dårlig tid. I skriveprosessen og analysearbeidet, har jeg innsett at hvis jeg hadde avventet intervjuene til jeg var kommet ordentlig i gang og lest meg opp på ulike teorier, ville det sannsynligvis løftet selve intervjuprosessen betraktelig.

3.7.2 Kildekritikk

Kildekritikk handler om at kildene man bruker må vurderes både med tanke på kvalitet, pålitelighet og hvorvidt de er relevante for oppgaven. Det er ifølge Dalland to sider ved kildekritikk. Den første omhandler å finne frem den litteraturen som best belyser problemstillingen, altså det vi kaller kildesøking eller litteratursøking. Den andre dreier seg om å gjøre rede for den litteraturen man har anvendt i oppgaven. Oppgavens troverdighet og faglighet er avhengig av at kildegrunlaget er godt beskrevet og begrunnet (Dalland, 2020, s. 143). Kildekritikk betyr ikke at man skal være dommer over forskningsarbeidet bak en rapport eller den faglige kvaliteten på en bok. Derimot betyr det at man så godt man kan

vurderer i hvilken grad litteraturen man har funnet, lar seg bruke til å beskrive og belyse problemstillingen (Dalland, 2020, s. 152).

I min skriveprosess har jeg hovedsakelig brukt kilder fra pensum og fra forskere jeg har blitt presentert for i løpet av utdanningen, samt forfattere mine veiledere har tipset meg om. I tillegg har jeg i teksten brukt noen sekundærkilder.

4.0 Drøfting

I drøftingsdelen vil jeg presentere funn og tolke informasjonen jeg fikk av mine informanter og se det i sammenheng med teori jeg har brukt i oppgaven. Jeg velger å bruke fiktive navn på mine to informanter – Anne og Erik. Anne har jobbet i ulike barnehager over mange år, og jobber for tiden på småbarnsavdeling. Erik har også jobbet noen år i barnehage, men har i tillegg en del videreutdanning og erfaring fra annet arbeid. Han er for tiden på storbarnsavdeling. Begge informantene er personlig glad i musikk og spiller ulike instrumenter. I tillegg vil jeg drøfte rundt teorien omkring musikken, språket og hjernen og pedagogens rolle.

4.1 Intervju - pedagogens grunnsyn

Da jeg gjennomførte intervjuene, fikk jeg inntrykk av at musikk står nært og prioriteres høyt av begge informantene. Allikevel hadde de ulike måter å tilnærme seg temaet på. Da jeg stilte spørsmålet «På hvilken måte ser du at musikk og sang kan ha betydning for barns språkutvikling?» svarte Anne blant annet «*Det å synge for eksempel, det er jo ikke bare språket og ordene, men også om å finne toner og rytmer. Og sånn er det jo med språk og dialekter – å finne toner*». Videre snakket hun om at de minste bruker verbalspråket veldig lite, men forstår mye i samlingsstund. At hun ser og hører at barn som ikke snakker så mye, gjerne synger av full hals. Nora Kulset sier at sang kan være en vei inn til språket på mange måter. Én av disse kan være at vi øver på språket mens vi synger. Helt vanlige musikkksamlinger i barnehagen, bestående av sanger og regler, øker barns språktilegnelse tydelig (Kulset, 2018). Erik var mer direkte på at musikk og sang jo er et kjempeverktøy å ha, og det følelsesmessige rundt det å kjenne tilhørighet når man synger sammen. Musikkarbeidet kan være en måte å arbeide med følelser og opplevelser som ikke så lett lar seg formulere

språklig (Sæther & Angelo, 2016). Gjennom arbeid med kunst, kultur og kreativitet skal barnehagen bidra til at barna bearbeider inntrykk og følelser i møte med kunst, kultur og estetikk gjennom skapende virksomhet ute og inne (KD, 2017, s. 51). Musikkarbeidet handler om å knytte bånd, om å regulere gruppa og om å kjenne på samhold (Kulset, 2019, s. 100).

Ut ifra min tolkning av intervjuene, opplever jeg at Anne og Erik til syvende og sist er enige om viktigheten av musikk, men at de har en ulik tilnærming til hvordan de jobber. Man kan si at Anne har svart med et didaktisk syn, mens Erik har svart med et estetisk syn. Erik har en mer leken tilnærming og skriver egne sanger sammen med barna. *«Når jeg har skapt et miljø ved å sette meg ned med gitaren, så kan det komme et barn å si «en dinosaur som spiser en tiger», og så lager vi en sang om det. ... og alle får lov til å delta ved å si en ting hver, de bestemmer om den er trist eller glad, om den skal gå fort eller sakte»*. Han hevder at barn ikke nødvendigvis forstår ordene i sangene de lærer i barnehagen, men at de hermer og memorerer. På denne måten kan musikken, som Kulset (2019) skriver, være en «snarvei» inn i språket. Små barn kan være med i sang, rim og regler uten at de nødvendigvis forstår alle ordene. Å lære seg et språk handler ikke bare om innholdet, men også om hvordan språket er bygd opp av lyder, ord og setninger (KD, 2009). Det vil si at barn som synger og utøver rim og regler øver på språket, uttalen og språkets ordlyder selv om de ikke forstår innholdet. Når man lager egne sanger, så forstår de også hva sangene handler om. I tillegg er det en god måte å inkludere barns medvirkning på. Ifølge rammeplanen skal barnehagen være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov (KD, 2017).

Erik trekker også fram hvordan musikk og sang kan være et hjelpemiddel i overgangssituasjoner. *«Jeg synes det er morsomt å synge til barn når de ikke vil kle på seg. Å synge «Nå må du ta på deg lua» blir noe annet enn og bare si det»*. Jeg har tidligere skrevet om OPERA-hypotesen, hvor den aller siste faktoren er *attention* – oppmerksomhet. Sang fanger oppmerksomheten vår framfor tale allerede fra vi er nyfødte. Barn kan respondere godt hvis barnehagelæreren synger for å igangsette ryddetid i barnehagen, framfor å rope ut en beskjed. Videre forteller Erik at han har skapt sitt eget tullepråk med et overtydelig kroppsspråk, noe han har god erfaring med å bruke sammen med minoritetsbarn – barna forstår hva han mener og det blir gøy. Han synes det er synd at mange voksne i barnehage er redde for å «drite seg ut». Nora Kulset (2019) sier at mange unge og voksne har mange hemninger når det kommer til musisering, både det å synge og det å bevege seg. Man må tørre

å ta i bruk musikken med alle dens virkemidler, det handler om mye mer og om noe annet enn om hva slags sanger vi skal synge – eller om vi synger disse sangene fint nok (Kulset, 2019).

Anne har et mer teoretisk syn på temaet og er opptatt av at barna skal få lov til å utforske og finne «sitt språk». *«Hvis et inntrykk skal gi avtrykk, så må man få lov til å uttrykke det inntrykket. Og da må man få lære seg eller prøve ut flere måter å uttrykke seg på – man må finne sitt språk, finne en måte man kan uttrykke seg på, og for mange er det musikk».*

Hun understreker at ansatte i barnehage skal legge til rette for at barn skal få blomstre *«Jeg tenker at man kan ha barn som er fantastiske musikalsk, men hvis de ikke får prøvd seg i et miljø der de synger, får de ikke prøvd ut eller utviklet evnen».* Rammeplanen understreker at barna skal støttes i å være aktive og skape egne kunstneriske og kulturelle uttrykk og at barnehagen skal bidra til at barna møter et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykksformer og utforsker og deltar i kunst- og kulturopplevelser sammen med andre (KD 2017). Anne sier bruk av sang og bevegelse kan øke forståelsen av språket. Barn som ikke snakker så mye, synger når de hører melodien og kjenner igjen sangen og det kan bidra til at de ønsker å snakke mer. *«Det handler om å finne flere måter å uttrykke seg på, med sang og bevegelser. Da kommer språket med det».*

Begge informantene snakker om musikk som et felles språk. For eksempel bruker begge barnehagene å synge på blant annet eldresenteret og sier at i slike situasjoner er musikken med på å skape et bånd mellom generasjoner. Elin Angelo og Marit Semundseth har utviklet et begrep kalt «sprusikk» (språk+musikk) som også i en årrekke har vært et kurs. Kurset fokuserer på ytre, formale likheter mellom tale- og skriftspråk, og musikk. På den andre siden handler det også om innhold, og hvordan verbalspråk og musikk kan være ulike måter å forstå, og uttrykke seg om det samme (Sæther & Angelo, 2016). En barnehage i Trondheim har benyttet seg av «sprusikk» som metode i arbeidet med de minste barnas språkutvikling i flere år. I sin beskrivelse av prosjektet skriver de blant annet at musikk er et verdensspråk, noe som er kjent for alle barn uavhengig av kultur. Dette gjør at minoritetsspråklig barn kan delta på lik linje med de andre barna, og med like stort utbytte og engasjement (NTNU, 2021).

4.2 Musikken, språket og hjernen

Som sagt kan man lure språket inn i hjernen fordi musikk og språk overlapper hverandre. Man lærer for eksempel alfabetet raskere når man legger på en melodi og rytme. Det kan også være virkningsfullt å finne egne tekster til kjente melodier:

Fly og bil
katt og pil
hest og ku og brille
Båt og brev
ball og rev
og fire krokodiller
Melodi: Mikkel Rev

En av barnehagene jeg har jobbet i, arbeidet på blant annet denne måten. På veggen inne på småbarnsavdeling hang det en plakat med nettopp denne sangen. En ansatt hadde tegnet et fly, en bil, katt og pil osv. og dette var noen av de sangene vi ofte sang sammen med barna. På denne måten får barna erfaring med ordene via sang og det kan føre til at de raskere lærer ordene.

Et annet eksempel vi brukte til advent er:

Fugler, nek og nisse
gave, lys og snø
julemus og stjerne
hjerte, juletre
Melodi: Lisa gikk til skolen

Siden disse sangene hang i barnas høyde, ble det naturligvis slik at vi ofte sang de flere ganger om dagen. Det fjerde punktet i OPERA-hypotesen er repetisjoner. Som jeg har beskrevet tidligere, pugger vi gjennom de naturlige repetisjonene som musikken gir oss når vi synger.

Når vi snakker er det stort sett venstre hjernehalvdel som er aktivert, mens når vi synger er det stort sett høyre hjernehalvdel som aktiveres (Kulset, 2019). Sæther refererer til Jederlund når han skriver at man opererer med to hovedlinjer i utviklingen av talespråk; det *prosodiske*

nivået og det *segmentelle* nivået. Det prosodiske handler om musikalske aspekter som intonasjon, rytme, betoning og fraselengde. Det segmentelle nivået handler om språklyder som vokaler og konsonanter, og sammenlenking av disse. Hjerneforskning antyder at det prosodiske og det segmentelle styres fra hver sine hjernehalvdeler. Det prosodiske styres hovedsakelig fra høyre hjernehalvdel, samme hjernehalvdel som aktiveres når vi synger og det segmentelle styres hovedsakelig fra venstre hjernehalvdel, som når vi snakker. Man mener at det prosodiske mønsteret i språket læres tidlig før det segmentelle (Sæther, 2016, s. 84-85). Når man leser rim og regler, må det prosodiske og segmentelle fungere sammen.

4.3 Pedagogens rolle

4.3.1 Personalets holdninger

Det er barnehagelæreren som har ansvaret for å lede det pedagogiske arbeidet i barnehagen. Barnehagelærerens kunnskap, ferdigheter og ikke minst holdninger er avgjørende for musikkarbeidet (Sæther & Angelo, 2016). Det er viktig å reflektere rundt den enkelte pedagogs erfaringer med musikk og hvordan dette påvirker hvordan man arbeider med musikk sammen med barn. Man kan ha både positive og negative erfaringer med musikk. Å reflektere over tidligere opplevelser og erfaringer med musikk er en del av det å reflektere over barnehagelærerens rolle som leder av musikkarbeidet. Ifølge Kulset (2019) er det svært mange som har et anstrengt forhold til det å skulle musisere selv, å skulle synge eller bevege kroppen spontant til rytmer. Stemmeskam er mye av grunnen til at det synges litt for lite i noen barnehager. For å overvinne stemmeskammen, kan det være en idé å snakke om temaet på for eksempel et personalmøte. Det er holdningen til hva musikk er, som er nøkkelen. Det handler ikke om å synge verken «pent», «riktig» eller «rent». Det handler bare om å synge (Kulset, 2019, s. 40). Med den rette holdningen og den rette kunnskapen forstår man at musikk er glede, synkronisering og kommunikasjon – ikke prestasjonsangst. Å vite hvor mange kulturelle bånd som har blitt lagt på det å drive med musikk, og at det å synge dermed er fratatt mange, kan hjelpe langt på vei til å se hvor unødvendig det er å dømme sin egen musisering som feil eller utilstrekkelig.

4.3.2 Personalets motivasjon

Personalets holdninger er som sagt viktig i arbeidet med musikk og en annen viktig faktor er

personalets motivasjon. For å arbeide med musikk, trenger man ikke spesialtilpassede metodiske opplegg i musikk, men man trenger kunnskap om *hvorfor* og *hvordan* musikken bidrar til språktilegnelse. Gotvassli (2017) definerer motivasjon som selve drivkraften bak en viljebestemt handling. Det er altså viktig at personalet i barnehagen har et ønske om og motivasjon til å arbeide med musikk, og det kommer gjerne automatisk dersom man har kunnskap om hvorfor man gjør det. Som både Anne og Erik har beskrevet, bidrar musikkarbeidet til trivsel, glede og fellesskap i barnehagen og åpner for å bearbeide følelser og opplevelser samtidig som det kan øke barns språkutvikling og språkforståelse. Sang og musikk er skapt for å gjøre noe sammen i et godt fellesskap. Når man koser seg sammen, er det også mye lettere å leke seg mer med musikken og kjenne på et ekte engasjement (Kulset, 2019).

Oppsummering og avslutning

Problemstillingen for denne oppgaven var «Hvordan kan ansatte i barnehage bruke musikk og sang som verktøy til å styrke barns språkutvikling?». Jeg valgte å ha intervju med to informanter og har drøftet det de har sagt med støtte fra teori jeg har brukt i oppgaven.

Begge mine informanter er enige i at musikk og sang er et viktig verktøy å ha i barnehagen. Ikke bare for språkutviklingen sin skyld, men også for fellesskapsfølelsen, tilhørighet til gruppen, samhold, relasjonsbygging, noe som støtter opp mot teorien jeg har funnet og sist, men ikke minst fordi musikk er gøy.

I barnehagen bør de pedagogiske lederne legge til rette for mer bruk av sang og musikk og alle ansatte kan bidra. Hvis de ansatte er usikre på sin egen stemme eller sin kompetanse rundt temaet, kan man jobbe sammen for å løfte hverandre. Et eksempel kan være å lage en perm med et utvalg av sanger man kan bruke i samlingsstund eller en eske/boks/pose med konkrete. Personalets holdninger, motivasjon og kompetanse har stor betydning. Ikke bare for barns språkutvikling, men for barns utvikling generelt.

For minoritetsspråklige barn, kan det å mestre deler av språket gjennom sang bidra til økt selvtillit og selvfølelse. Samtidig er det viktig å huske at barn med et annet morsmål enn norsk, også skal få beholde sin identitet. Å inkludere deres språk med for eksempel å telle eller å lære seg en enkel sang/regle på deres morsmål, vil gjøre at barnet føler seg sett og hørt. Dette vil styrke barnets identitet hos de andre barna, som igjen vil føre til at barnet enklere

kommer seg inn i lek. Leken og sosiale situasjoner er de mest effektive områdene for økt språkutvikling og språkforståelse.

Noe jeg har lært gjennom denne prosessen er hvor viktig musikk er for både barn og voksne på så utrolig mange områder og hvor enkelt det kan tas i bruk til arbeid med språkutvikling. Jeg har lært at for eksempel samlingsstund er en viktig arena for språkutviklingen, men enda viktigere er her-og-nå situasjonene. Syng en sang i overgangssituasjoner, syng en sang før måltid og oppdag og observer barnas spontane sang i løpet av dagen. Det er ikke nødvendigvis så mye som skal til for å få mer musikk inn i barnehagen. Personalet må være bevisste på musikkens nytte- og egenverdi og deres rolle i arbeidet med musikk med barn. Kunnskapen jeg har fått i arbeid med min bacheloroppgave, er kunnskap jeg ser fram til å dele med både nåværende og fremtidige kolleger.

Litteraturliste

- Bae, B. (1996). *Det interessante i det alminnelige*. Pedagogisk forum.
- Bakke, K., Jenssen, C. & Sæbø, A. B. (Red.). (2017). *Kunst, kultur og kreativitet*. (2. utg.). Fagbokforlaget
- Bjørkvold, J.-R. (2014). *Det musiske menneske*. (9. utg.). Freidig Forlag.
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving*. (7. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Gotvassli, K.-Å. (2017). *Boka om ledelse i barnehagen*. Universitetsforlaget.
- Høigard, A. (2013). *Barns språkutvikling*. (3. utg.). Universitetsforlaget.
- Kulstad, N. (2018). *Veier til språk*. Universitetsforlaget.
- Kulstad, N. (2019). *Musikk og andrespråk*. (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (2017). *Rammeplan for barnehagen: Forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver*. Udir.
<https://www.udir.no/globalassets/filer/barnehage/rammeplan/rammeplan-for-barnehagen-bokmal2017.pdf>
- Kunnskapsdepartementet (2009). *Temahefte om språkmiljø og språkstimulering i barnehagen*. Fagbokforlaget.
https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/temahefte/temahefte-om_sprakmiljo_og_sprakstimulering_i_barnehagen_bokmal_web.pdf
- NTNU Skrivsesenteret. (Uten år). *Språk+musikk=sprusikk!* Hentet fra
<https://skrivsesenteret.no/ressurs/sprak-musikk-sprusikk/>
- Sæther, M. & Angelo, E. (2016). *Barnet og musikken*. (2. utg.). Universitetsforlaget.

Samtykkeskjema

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å finne ut mer om sammenhengen mellom musikk, sang og barns språkutvikling. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Jeg er i siste innspurt på barnehagelærerutdanningen ved Dronning Mauds Minne Høgskole og skriver for tiden bacheloroppgave, hvor jeg fokuserer på musikk, sang og språkutvikling. Min problemstilling er «*Hvordan kan ansatte i barnehage bruke musikk og sang som verktøy til å styrke barns språkutvikling?*».

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet. Mine veiledere er Ingvild Olsen Olaussen og Sissel Mosve Bjørnbet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i prosjektet, innebærer det at du stiller opp til et intervju hvor vi møtes fysisk og jeg vil bruke din kompetanse og dine erfaringer i min oppgave.

På intervjuet vil jeg ha med meg en referent.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan jeg oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil kun bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 29/04/22.

Med vennlig hilsen

Prosjektansvarlig
(veileder)

Student

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Musikk og språkutvikling i barnehagen». Jeg samtykker til:

å delta på intervju

Dato: .... ..

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

Intervjuguide

Innledende

- Hva er din faglige bakgrunn?
- Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
- Hva betyr musikk og sang for deg?

1. Hvordan bruker du/dere musikk og sang som en del av arbeidet med språkutvikling?
2. På hvilken måte ser du at musikk og sang kan ha betydning for barnas språkutvikling?
3. Hvordan legges det til rette for musikalske aktiviteter iløpet av barnehagedagen?
4. Opplever du at barna bruker utdrag fra sanger, rim og regler i dagligtale og/eller lek?

Avslutningsvis

Har du noe mer du vil tilføye?